

11. 1. 2017

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Určování příslušnosti českých soudů k zahájení insolvenčního řízení v návaznosti na evropské úpadkové právo

Již za přibližně půl roku pozbyde po 15 letech své účinnosti historicky první přímo použitelný předpis Evropské unie, jenž reguloval insolvenční řízení s evropským prvkem, tedy Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení (dále jen „Insolvenční nařízení“). Na jeho místo pak s účinností ke dni 26. června 2017 vstupuje Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení (přepřacované znění) (dále jen „Nové insolvenční nařízení“), které přináší do evropského insolvenčního práva například posílenou koordinaci jednotlivých insolvenčních řízení probíhajících v jednotlivých členských státech, propojení insolvenčních rejstříků členských států, či upřesnění pravidel pro mezinárodní příslušnost k zahájení a vedení insolvenčního řízení s evropským prvkem. Tento článek se zabývá problematikou napojení Nového insolvenčního nařízení na český právní řád, konkrétně určení věcné a místní příslušnosti českých soudů, pokud je zde dána jejich mezinárodní příslušnost, a to dle pravidel obsažených v zákoně č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) (dále jen „InsZ“).



Pro uchopení pravidel pro určení věcné a místní příslušnosti k zahájení přeshraničních insolvenčních řízení dle českého právního řádu je v první řadě třeba nastínit koncepci přeshraničních insolvenčních řízení dle evropského úpadkového práva. Přes některé dílčí změny přejímá Nové insolvenční nařízení v oblasti mezinárodní příslušnosti koncepci obsaženou v Insolvenčním nařízení, proto se níže uvedené závěry uplatní i dle Nového insolvenčního nařízení, pokud není v textu uvedeno jinak.

Insolvenční nařízení i Nové insolvenční nařízení rozlišují insolvenční řízení primární a sekundární, která se liší svým účelem, rozsahem, podmínkami pro zahájení aj. Primárním řízením nazýváme tzv. **řízení hlavní**, jehož cílem je na univerzálním podkladu obsáhnout veškerý majetek insolvenčního dlužníka[1] a do řešení jeho úpadku zahrnout co největší počet věřitelů. Pro určení, zda je zde dána mezinárodní příslušnost některého ze soudů členských států, Insolvenční nařízení zavedlo hraniční ukazatel takzvaných hlavních zájmů dlužníka, anglicky *center of main interests* (dále jen „COMI“). Insolvenční nařízení ve svém čl. 3 odst. 1 stanoví, že „soudy členského státu, **na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, jsou příslušné k zahájení úpadkového řízení.**“ Ukazatel COMI se pro určení mezinárodní příslušnosti použije jak u osob fyzických (podnikajících i nepodnikajících), tak u osob právnických. Insolvenční nařízení pak v případě právnických osob stanovuje vyvrátitelnou domněnku, že se COMI nachází v místě jejich sídla.[2]

Již na první pohled je zřejmé, že kritérium COMI je natolik vágní, že jeho aplikace musela v praxi

zákonitě činit problémy. Ty se naplno projeví u insolvenční právní osob (často právě ve spojení s vyvratitelnou domněnkou COMI v místě sídla) a jejich skupin, přičemž mnoho sporů týkajících se COMI řeší až SDEU.[3]

Ne vždy je však efektivní a pro věřitele výhodné, aby se úpadek dlužníka řešil pouze v jednom insolvenčním řízení s univerzálním účinkem. Insolvenční nařízení tak ve svém čl. 3, odst. 2 až 4 za určitých podmínek připouští, aby se na některou část majetku hlavního řízení nevztahovalo, a rozhodlo se o něm v režimu insolvenčních řízení sekundárních, tj. **řízení vedlejšího**, nebo **samostatného řízení územního**. Obě tato řízení mají společný základ v čl. 3 odst. 2 Insolvenčního nařízení,[4] když jsou přípustná pouze za předpokladu, že dlužník má svou provozovnu v předmětném členském státě, který se liší od státu, kde má tentýž dlužník své COMI. Základním rozdílem mezi vedlejším insolvenčním řízením a samostatným územním řízením je pak to, že vedlejší řízení lze zahájit pouze souběžně s hlavním insolvenčním řízením, tedy pokud bylo hlavní insolvenční řízení již zahájeno u soudů mezinárodně příslušného členského státu. Naopak samostatné územní insolvenční řízení není na existenci hlavního insolvenčního řízení závislé a může být zahájeno i před jeho počátkem. Zahájit ho lze jen, pokud je dána alespoň jedna ze dvou podmínek stanovených v čl. 3 odst. 4 Insolvenčního nařízení, a to a) jestliže hlavní insolvenční řízení nemůže být zahájeno z důvodů stanovených právem členského státu, na jehož území se nachází COMI dlužníka, nebo b) žádá-li o jeho zahájení věřitel, který má bydliště, obvyklý pobyt nebo sídlo v členském státě, kde se nachází provozovna dlužníka, popř. pokud disponuje pohledávkou vzniklou na základě její činnosti.[5]

Evropské úpadkové právo ponechává určení vnitrostátní soudní příslušnosti plně v působnosti národních pravidel jednotlivých členských států.[6] Zde je třeba podotknout, že v českém právním řádu v současné době existuje dvojí úprava insolvenčních řízení s přeshraničním prvkem, a to v § 426 a násl. InsZ a v § 111 zákona č. [91/2012](#) Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „**ZMPS**“).[7] Pro insolvenční řízení s evropským prvkem se pak užije pouze úprava obsažená v InsZ, a to vzhledem k aplikační přednosti Insolvenčního nařízení a Nového insolvenčního nařízení před úpravou obsaženou v ZMPS.

InsZ zvláštní pravidla pro určení věcné a místní příslušnosti soudů, pokud jsou české soudy mezinárodně příslušné na základě Insolvenčního nařízení, neobsahuje. Pouze ustanovení obsažená v jeho § 426 a násl. (systematicky zařazená v hlavě II. InsZ s názvem „Vztah ke státům Evropské unie“[8]) velice stručně, a nezdědká duplicitně s úpravou stanovenou již v Insolvenčním nařízení, stanoví pravidla pro informování zahraničních věřitelů, zastavení insolvenčního řízení v případě nepřislusnosti dle Insolvenčního nařízení, aj. Pro určení věcné a místní příslušnosti českých soudů k zahájení insolvenčního řízení s evropským prvkem, za předpokladu, že evropské insolvenční předpisy stanoví mezinárodní příslusnost českých soudů, se tedy použijí obecná ustanovení obsažená v § 7 a násl. InsZ.

Na tomto místě je třeba zmínit, že úprava věcné a místní příslusnosti pro zahájení a vedení insolvenčního řízení byla dlouho v českém právním řádu stanovena poněkud chaoticky. Ustanovení § 7 odst. 2 InsZ dlouhou dobu pouze stanovoval, že pro určení věcné a místní příslusnosti soudu, který rozhoduje v insolvenčním řízení, platí ustanovení zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád (dále jen „**OSŘ**“). Teprve novelou InsZ, provedenou zákonem č. [294/2013](#) Sb., došlo s účinností od 1. ledna 2014 k jisté konsolidaci této právní úpravy, když tato novela odstranila zmíněný § 7 odst. 2 InsZ a do InsZ včlenila nová ustanovení § 7a, týkající se věcné příslusnosti, a § 7b, upravující místní příslusnost. Důvodová zpráva k zákonu č. [294/2013](#) Sb. v této souvislosti uvádí, že „*se jeví logickým nekontaminovat nadále text občanského soudního řádu coby normy použitelné pro insolvenční řízení a incidenční spory jen subsidiárně, výslovnou úpravou „insolvenčních“ otázek, neboť ta podle své povahy zjevně náleží úpravě zvláštní (insolvenčnímu zákonu)*“[9] Věcná příslusnost k zahájení insolvenčního řízení je tak od výše zmíněné novely InsZ dle § 7a InsZ svěřena krajským soudům a

místní příslušnost obecným soudům dlužníků.[10] Níže uvádím několik málo scénářů, které mohou v souvislosti s určováním místní příslušnosti nastat, a jejich možná řešení:

Pokud jde o právnické osoby, vzhledem ke konstrukci hraničního určovatele COMI v Novém insolvenčním nařízení, tedy vzhledem k vyvratitelné domněnce existence COMI právnické osoby v místě jejího sídla, bude nejčastější právě situace, kdy se COMI právnické osoby a její sídlo shodují.[11] V tomto případě bude možné odkázat na § 85 OSŘ ve spojení s § 85a OSŘ, tedy příslušný pro insolvenční řízení bude krajský soud, v jehož obvodu se nachází okresní soud, v jehož obvodu má právnická osoba sídlo.

Pokud však má právnická osoba sídlo v jiném členském státě Evropské unie a domněnka COMI v místě jejího sídla byla vyvrácena, přičemž jako skutečné umístění COMI byla shledána Česká republika, nebude možné výše uvedený postup použít. V takovém případě bude zřejmě nutné aplikovat § 86 odst. 2, OSŘ, či § 86 odst. 3 OSŘ. V prvním případě pak bude možné zahájit insolvenční řízení ve zmíněné situaci u krajského soudu, v jehož obvodu má právnická osoba majetek.[12] V druhém případě pak půjde o krajský soud, v jehož obvodu je v ČR umístěn závod zahraniční právnické osoby nebo organizační složka závodu zahraniční právnické osoby.[13]

InsZ pak po výše zmíněné novele zakládá pro právnické osoby i dvě pravidla zvláštní místní příslušnost soudů, u kterých lze insolvenční řízení zahájit vedle soudů obecných:

- a) V případě úpadku nebo hrozícího úpadku osoby tvořící s dlužníkem koncern je vedle obecného soudu příslušný také insolvenční soud, u něhož probíhá insolvenční řízení dlužníka, který s touto osobou tvoří koncern.[14] Cílem tohoto ustanovení je umožnit koncentraci insolvenčních řízení členů skupiny společností u jednoho insolvenčního soudu, a to v rámci efektivity řešení jejich úpadku.
- b) V případě insolvenčního řízení dlužníka, který je zahraniční osobou, lze insolvenční řízení zahájit i u insolvenčního soudu, v jehož obvodu se v České republice nachází závod nebo organizační složka závodu takového dlužníka.[15] Je zřejmé, že i zde zákonodárce mířil především na co nejefektivnější způsob průběhu insolvenčního řízení. Toto ustanovení je pak obdobou pravidla obsaženého v § 86 odst. 3 OSŘ.

U fyzických osob podnikajících Nové insolvenční nařízení nově stanovuje vyvratitelnou domněnku COMI v hlavním místě jejich podnikání.[16] Pokud tedy fyzická osoba podnikající má hlavní místo svého podnikání v ČR, je dána pravomoc českých soudů, a tedy se užije pro určení místní příslušnosti § 85 odst. 2 OSŘ. K zahájení insolvenčního řízení tak bude místně příslušný soud, v jehož obvodu má tato osoba sídlo (pokud fyzická osoba podnikající nemá sídlo, užije se § 85 odst. 1 OSŘ). Avšak i v případě, kdy fyzická osoba podnikající v ČR sídlo má, nemusí být vždy dána pravomoc českých soudů k projednání její insolvence, a to pokud se její hlavní místo podnikání nachází v jiném členském státě Evropské unie.[17] Naopak české soudy zpravidla budou nadány pravomocí řešit úpadek fyzické osoby podnikající se sídlem v jiném členském státě Evropské unie, pokud se její hlavní místo podnikání nachází v ČR. V takovém případě bude nejspíše možné postupovat dle § 85 odst. 1 OSŘ, popř. podle § 86 odst. 2 OSŘ. *Mutatis mutandis* lze výše uvedené závěry vztáhnout i na fyzické osoby nepodnikající, přičemž u nich je dle Nového insolvenčního nařízení stanovena vyvratitelná domněnka COMI v jejich obvyklém místě pobytu. Pokud tedy má fyzická osoba COMI a obvyklý pobyt v ČR, určí se její obecný soud dle § 85 odst. 1 OSŘ. Pokud má fyzická osoba obvyklý pobyt v jiném členském státě, přičemž její COMI se nachází v ČR, opět bude příslušný soud dle § 85 odst. 1 OSŘ, popř. podle § 86 odst. 2 OSŘ.

Nové insolvenční nařízení přináší do evropského úpadkového práva veliké množství změn. Mimo ty

nejvíce diskutované, jako je koordinace hlavního a vedlejších insolvenčních řízení nebo propojení insolvenčních rejstříků, se změny zčásti dotknou i pravidel pro určování mezinárodní příslušnosti k zahájení insolvenčního řízení, a to zavedením vyvratitelných domněnek COMI nejen pro právnické osoby, ale také pro osoby fyzické a fyzické podnikající. O to složitější bude pro české soudy určování, zda jsou příslušné k vedení insolvenčního řízení.



Jan Čermák

[Weinhold Legal, v.o.s. advokátní kancelář](#)

Florentinum
Na Florenci 15
110 00 Praha 1

Tel.: +420 225 385 333

Fax: +420 225 385 444

e-mail: wl@weinholdlegal.com

[1] Srov. recitál č. 12 Insolvenčního nařízení, obdobně recitál č. 23 Nového insolvenčního nařízení.

[2] Srov. čl. 3 odst. 1 Insolvenčního nařízení, obdobně v čl. 3 odst. 1 Nového insolvenčního nařízení.

[3] Srov. např. Eurofood, rozsudek SDEU ze dne 2. května 2006 ve věci C-341/06, či Interedil, rozsudek SDEU ze dne 20. října 2011 ve věci C - 396/09.

[4] Obdobně v čl. 3 odst. 2 Nového insolvenčního nařízení.

[5] Obdobně v čl. 3 odst. 4 Nového insolvenčního nařízení.

[6] K tomu srov. recitál č. 15 Insolvenčního nařízení., který Nové insolvenční nařízení přejímá ve svém recitálu č. 26.

[7] Úprava úpadkových řízení s mezinárodním prvkem je v českém mezinárodním právu soukromém novinkou, kterou zavedl až ZMPS. Předchozí zákon č. [97/1963](#) Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním se přeshraničními úpadky vůbec nezabýval.

[8] Nutno podotknout, že pojem „evropský mezinárodní prvek“, který InsZ v této souvislosti používá, nemá oporu v právní doktríně a lze jej považovat za exces zákonodárce. Z tohoto důvodu v textu tohoto článku zmíněný termín nepoužívám.

[9] Důvodová zpráva k zákonu č. [294/2013](#) Sb. kterým se mění zákon č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. [312/2006](#) Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, str. 111. Dostupná na [www](http://www.wl@weinholdlegal.com), k dispozici >>> [zde](#).

[10] I za současné právní úpravy tedy zůstávají relevantní ustanovení OSŘ.

[11] Srov. čl. 3 odst. 1 Insolvenčního nařízení, obdobně čl. 3 odst. 1 Nového insolvenčního nařízení.

[12] Dle judikatury SDEU (viz např. rozsudek Interedil) je také umístění majetku v některém členském státě zásadní vodítko pro určení COMI.

[13] Srov. v této oblasti rozsáhlou judikaturu ohledně pojmu provozovny v evropském insolvenčním právu.

[14] Srov. § 7b odst. 2 InsZ.

[15] Srov. § 7b odst. 3 InsZ.

[16] Srov. čl. 3 odst. 1 Nového insolvenčního nařízení.

[17] Srov. čl. 3 odst. 1 Nového insolvenčního nařízení.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nejvyšší soud ČR: Úhrada úroků ze zápůjčky jako zvýhodňující jednání? Klíčový výklad k § 241 odst. 5 písm. b\) insolvenčního zákona](#)
- [K postavení zajištěného věřitele v insolvenčním řízení](#)
- [K \(ne\)způsobilosti notářského zápisu jako exekučního titulu pro nařízení exekuce prodejem zástavy](#)
- [Promlčení pracovněprávních pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou](#)
- [Preventivní restrukturalizace](#)
- [Odpovědnost státu za nesprávný úřední postup exekutora: Je stát skutečně „posledním dlužníkem“?](#)
- [Odstoupení od smlouvy v insolvenčním řízení](#)
- [Zřízení exekutorského zástavního práva - právní rámec, dopady a judikatura](#)
- [Novela nařízení o insolvenčním řízení nabyla účinnosti - jaké přinesla změny?](#)
- [Přelomové rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci subrogačního regresu výstavce finanční záruky](#)
- [Výkladové obtíže § 66 odst. 1 ZOK](#)